

Ötlet: BODÓ BALINT
ÖTLETES IDŐE: 1977.

TART.: GÖLLE KÖZSÉG NÉPRAJZA

23 lap, 7 foto, 1 térkép

FŐLORRÁSI MŰTŐ: GÖLLE

SÁK MŰTŐ: XXVIII

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

HELTAKOVA'S

ÁTVÉVETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3795-ös TÉTELE ALÓL

Nagyvölgy János Mezőgazdasági Szakközépiskola
Hortobágyi szaklétesítménye

3795

IV/18/44

GÖLLE KÖZSÉG NÉPRAJZA

FOLDRAJZI NEVEI

BODÓ BALINT

1977

IV/18/11

3795 adalton

Nagyváthy János Mezőgazdasági Szakközépiskola

Honismereti szakköre

Gölle Község Néprajza

Földrajzi nevei

Készítette:

Bodó Bálint tanuló

1977.

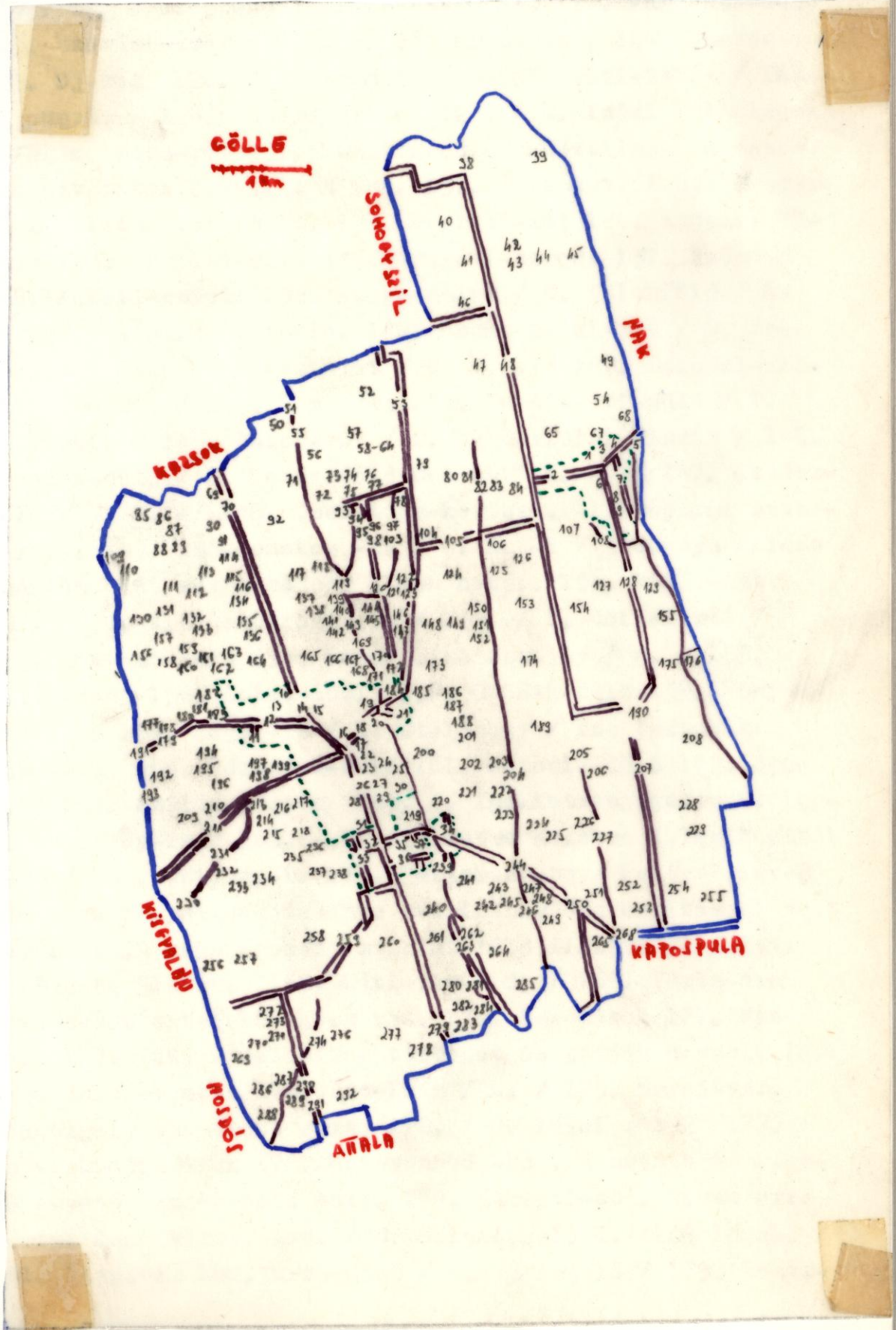
Gölle község földrajzi nevei :

Gölle,-be,-bü,-i. A község területe: 4609 ha. Lakóinak száma:1667 fő.

1. Inám,-ba./ Inám puszta ./ Gölléhez tartozik:2-9.
2. / Petőfi u / Nemrég épült,csak hivatalos neve van.
- 3.TSz-major 4. Giza-kut. Egy Giza nevű személy fulladt bele. 5. Naki ut 6. Szabadság u. 7. Kossuth u. 8. Intéző-lakás: Kastély. Jelenleg általános iskola van benne.
9. Harangláb 10. Gölle,-be. Ide tartozik: 11-37.
11. József utca: Úrge utca : Illet utca. Sok József nevű személy lakott itt. 12. Temető utca / Rákóczi F. u./ Ebben az utcában van a temető. 13. Temető,-be. Területén van a Szent Vendel kápolna és a Hullaház. 14. Föső utca: Fössög / Petőfi S. u. 15. Bakterház. A temetőőr szolgálati lakása volt. 16. Templomtér / Hősök tere / 17. Ár-tézi-kut. 18. Gát-szög / Kossuth L. u. / Ide települtek a község első lakói. Az utca végén egy vizes malom gátja volt. 19. Mérlegház: Mázseház. Egy hidmérleg található itt. 20. Pásztorház 21. Kispest / u / A vörös patakon tulvan. Mint a fővárosban a Duna,ugy jelent hártárt itt a kis tóvá duzzasztott malomárok. 22. Régi iskola. Ma a Műnelődési ház van benne. 23. Intézőlakás. Jelenleg ált. iskola.24. Kács ajja 25. Feneketlen tó.
26. Asó utca: Aszög / Árpád utca / A régi falu a kisvasutig terjedt,a név ma is e területet jelöli. 27. Doktorlakás. A körzeti orvos szolgálati lakása. 28. Rubec-ház. 1975-ig a " Béke " TSz irodája volt,jelenleg szolgálati lakás. 29. Cselédház. Ma posta működik benne. 30. Csima-rét 31. Bóha-major / Táncsics M. u. / A göllei pusztaszaki részét nevezték így régen. 32. Major,-ba. Itt volt az uradalmi major. 33. Dobó I. u. 34. Kokas-domb / Rácz pusztai dülő,hivatalosan Szabadság u. / A Kispusztáról beköltözött családok építkeztek erre a kis dombra.
35. Új falu Ide tartozik : 36-37. Az 1920-as években parcellázták ki. 36. Dózsa Gy. u. 37. Ady E. u.
38. Mersi-legellő /Mersidülő / 39. Mersi-rét. 40. Mersi,-be : Mersi-pusztá. Ide tartozik : 38-46. Mersi pusztá

helyéna középkorban Mersi falu létezett. Az 1945-ös földosztáskor egy részét Somogyszil másik részét pedig Inám kapta meg, a rajta lévő épületeket lebontották. 41. Róka-major / Mersi-major / 42. Bozót 43. Felső Inám 44. Mersi osztály 45. Mersi-högy / szőlő-hegy / Régen teljes egészében szőlővel volt beültetve. 46. Szili-sarok 47. Inámi-határszél 48. Szili-ut. Attala és Somogyszil közötti régi közlekedési ut. 49. Birkalegellő 50. Sat-remic / erdősáv / Sat Puskákék egykori földjében van. 51. János hidja . Deres János földje végén volt. 52. Csirip-szállás. 1950-ben, a tagosításkor a földek végében a gazdák kunyhókat építettek, mert távol voltak a falutól. Rossz idő esetén úgy huzódtak meg benne, mint a verebek a fészekben. 53. Szili-ut. A gölleiek ezen jártak Somogyszilba. 54. Inámi-högy 55. Csiplagi-árok 56. Uzdi-rét 57. Főső-Uzd. A felszabadulásig lakták. 58. Felső Uzd belsőtelek : a croquis, az 1852-es kateszteri térkép együttesen lokalizálja a következő hat nevet. / 54-68 / 59. Felső. uzdi nagyret 60. Felső uzdi dülő 61. Temetői-rét 62. / Kazsoki utra / 63. / Kazsoki határnál rét / 64. / Kazsoki határra / 65. Gábor-tábla 66. Inámi-temető 67. Gábor kutja 68. Molnár-lakás / Mersi csárda / A molnár lakott benne. 69. Csonka-dülő Nem szabályos négyszög alakú tábla. 70. Igali-ut 71. Csiplagi-rét 72. Uzdi-malom Már nincs meg 73. Uzdi temető 74. Kápolna Az elmúlt században építették, az 50-es években kezdett elromosodni. A falai még állnak, de már hasznavehetetlen állapotban van. 75. Horvát-ház. Tulajdonosára utal, aki már nem lakja. 76. Uzd,-ra : Uzdpusztá . Uzdpusztá helyén a középkorban hasonló nevű falu létezett, melynek az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék szerint már plébániája is volt. Az utóbbi évtizedekben néhány magyar és sok cigánycsalád lakta. A 60-as évek elejétől megszűnt mint lakott hely. 77. Cigány sor 78. Szecska-ház Tulajdonosáról nevezték így. 79. Rubec-ház. Ma már csak a helyét nevezik így, mert lebontották. 80. Főső-Domokosi-ut 81. Főső-Domokosba / Felső domonkos / Felső Domonkosi d. 82. Uj-réti-árok 83. Nyárfás,-ba / Felsődomonkosi rét /

A Domokos név az 1852-es kataszteri térképen szerepel, de a kutatásaim folyamán nem tudtam kideríteni e név eredetét, illetve azt, hogy volt-e itt település vagy sem. 84. Göllei-ér 85. Javós-kut. Egykori tulajdonosáról neveztek el. 86. Pótléki-rétek 87. Főső-Pótlék, -ba: A kazsoki határból lett pótlólag Gölléhez csatolva. 88. Főső-legellő 89. Ördög-árok. Egy töltésszerű kiemelkedés megy végig a földeken, mellette kétoldalt árok van. Ez nem más mint a rómaiak hadiutja, mely átlósan szeli át a határt. Sajnos, már csak foltokban látszik szántás után. 90. Vargáék dűleje. Tulajdonosáról neveztek el. 91. Deres Laci dűleje. Szintén tulajdonosáról kapta a nevét. A föld sarkában van a Deres Laci körösztje. 92. Csiplagi-fődek / Csiplagi rétre / A Croquis kilenc ilyen nevű dűlőt soroztam meg. 93. Korda-kert 94. Uzdi-árok 95. Uzdi-rét. Ez a rét Alsó-Uzdon van. 96. Uzdi-ut. A gölleiek és az Uzdiak közlekedési utja volt. 97. Asó-Uzd 98. / C. Alsó Uzdi belső telek / A 98-103. sorszámú nevek a C-ban együttesen vannak feltüntetve. 99. / C. Alsó Uzdi nagy rét / 100. / C. Berek uti / 101. / C. Berek völgy / 102. / C. Szilli utra nyugotti / 103. / C. Szilli utra keletre / 104. Földi-köröszt. Földi Szabó István állította. 105. Inámi-ut 106. Szallánás-kut 107. / C. Inámi felső osztály / 108. Inámi-árok 109. Büssi-malom. Büssi szomszédságában, de voltaképpen kazsoki területen van. 110. Pótlék-ódal 111. Asó-legellő 112. Kőkönye kutja / forrás / Kőkönye ragadványnevű személy földjében volt. 113. Legyellő-dűlő 114. Olajos dűleje. Az egyik parcella tulajdonosáról. 115. Onoka dűleje. Szintén a tulajdonosáról neveztek el. 116. / C. Kazsoki határra / A kataszteri térkép, más néven színes birtokvázlat szerint Kazsoki, határra dűlő. A C. és a K. is hét szántótáblára vonatkozik : 69, 90-91, 114-115, 134-135. 117. Düt-templom-dűlő. A hagyomány szerint templom állt itt. Valószínű, hogy az uzdi templomról van szó, mivel e falu elpusztult a török időkben, de nem ott épült fel, hanem északabbra, védett helyen. Az eke ma is sok követ fordít ki a földből.

118. Csiplagi-kut 119. Békehid. A " Béke " Mg. Termelő-
szövetkezet csináltatta. 120. Kurdi-réti-híd 121. Kurdi-
rét / C. / Tulajdonosáról nevezték el. 122. Pap-kuti-dülő
123. Szómási-csárda / K. -/ Már nincs meg. 124. Csárda
125. Új-rét 126. Főső-Inám 127. Gyümölcsösi-tábla / Iná-
mi pusztá / 128. Cserepesi-ut 129. / C. Inámi felsőlege-
lő/ 130. Dana-rét 131. Pusztai-dülő: Okörtilos . A máso-
dik név ritka, elavulóban van. 132. Tehénkut. A szarvasmar-
ha legelőben található. 133. Pusztai-rét 134. Andókéék dü-
leje 135. Csapási-dülő 136. Nyugati-csapás 137. Esődülő
138. Keleti-csapás 139. Puska-malom / C. Malomföld / Ma
már csak a helye látható. 140. Puska-malmi-rét / C. Ma-
lomrét / 141. Palánkosi-rét / C. K. - / 142. Csipási-kis-
kut / forrás / 143. Pap árka 144. Kurdi-réti-dülő / C.
Malomdülő / 145. Gazos-rét / C. Kenderföldi Kisrét / 146.
Csárdai-dülő / C. Kenderföld melletti K. - / 147. Kender-
föld / C. K. -/ 148. Cser-tóka-köröszt. Állítójáról nevez-
ték el. 149. Ásó-Domokos,-ba / C. K. -i / A C.-ben kilenc
szántótáblát sorszámoznak ilyen néven. 150. Pétör-kut
151. / C. Alsódomonkosi rét / 152. / C. Göllei rét /
153. Középső-Inám 154. Inámi alsó osztály / C. / 155.
Kerék-domb 156. Csikó-ódal 157. Ötödik-dülő 158. Negye-
dik-dülő 159. Högy,-re / K. Szőlőhegy / Ide tartozik:
156-162. 160. Harmadik-dülő 161. Második-dülő 162. Eső-
dülő 163. Szélös-csapás 164. C. Igaliutranjugotra K. Iga-
li uttól Ny-ra / 165. / C. Igaliutra Keletre K. Igali uttól
K-re / 166. Csipás,-ba 167. Palánkos,-ba / Pesty Frigyes
1864.évi helynévgyűjteménye szerint hajdan kerítéssel volt
körülvéve. A néphagyomány szerint föld illetve palánkvár
állt e területen. 168. Gáti-rét / C. / 169. Vörös-árok
A medrében errefelé agyag van. 170. Malomárok 171. Fás-
kert 172. Gát. A malomárok töltését és gátját nevezik így.
173. Zsidó-temető 174. Ásó-Inám / K. / 175. Bagoj-vár.
Sok bagoly tanyázott erre. 176. / C. Inámi rét / 177.
Negyvenhódi-rétek 178. Negyvenhód,-ba . A szántó és lege-
lő együttesen 40 hold volt. 179. Hársosi-ut . Régen erre
jártak Kaposvárra. 180. / C. Malomlegelő K. Alsó legelő /
181. Vásártér 182. Erdő-domb / C. Közlegelő / 183. Vásár-

téri-kut 184. Sárgaföldes-gödör 185. Zsidó temető 186. Asó-domokosi-szekciók / Damukos / 187. Szabad Európa utja. Sz. E. R. műsorában elhangzott, hogy Csóri Sándor göllei ujjazda hiába verte le a cöveket földosztáskor, ugyanis elveszik majd a földjét. A föld végén dűlőut is létesült, ami innét kapta a nevét. 188. Asó-Domokosi-rét-föld 189. Asó-Inámi-dűlő 190. Cserepes,-re / K. pusztá / A Kaposvári Á. G. , illetve a Mezőgazdasági Főiskola tan-gazdaságának üzemegysége. 191. Hásosi-híd 192. Hásosi-berök / C. Hársasi rét / 193. Hásosi-árok: Nagy-árok 194. Szároz-rét / C. K. - / 195. Kula,-ba 196. Erdei-dűlő / C. Tölösi erdő / 197. Bács-fa / C. Bácsfai-kert K. Bácsfai dűlő / 198./Bátsfai kert mögötti / 199. Kert-ajjai-dűlő / K.- / 200. Öreg-rét / C. / 201. Határszél. A régi falusi és az uradalmi határ választósövénye. 202. Fősző-Cönde,-be 203. Szent-kut / Kitéglázott forrás / Állítólag régen itt csodát láttak, de a papok nem engedték meg a bucsujárást. 204. Cöndei-árok 205. Pipási-sűrű: nyul-fogó 206. Cserepesi-rét 207. Cserepesi-ut: Dambóvári-ut. A somogysziliek jártak rajta. 208. / C. Inámi al-só legelő / 209. Szent-jánosi-dűlő / C. K.- / 210. Kis-rét / C. K. Kis rétföld / 211. Gyaláni-ut : Mise-ut. A gyalá-niak ezen jártak át a göllei templomba. 212. / C. Erdei / 213. Viz-álló,-ba 214. Békási-rét / C. Bátsfairét / 215. Bács-fai,-ba / K. -/ 216. Pap földje / C. Plébá-niatag / 217. / C. Kertallysi rét / 218. / C. Pajtaítáb-lára K. Pajtai táblára dűlő / 219. Ómás-rét / C. Keleti Kertek allya / A rét Ny-i részére 1945 után utca épült, építkezéskor régi temető nyomaira bukkantak. 220. Nádos-ba / füzes / 221. / C. Felső csendei - cöndei- rét / 222. / C. Csendeiárok mellett / 223. Cöndei-rét / C. Csendei r. / 224. / C. Csendei Kispusztára dűlő / 225. / C. Csendei berekre / 226. Török-templom / C. Pusztá-templomi K. Kispusztá / Szántáskor emberi csontokat ta-láltak nagyobb mennyiségben. Kispusztá mint a helynév is szemlélteti már a török időkben, sőt kőkori szerszá-mokat is találtam ezen a részen, ami bizonyítja, hogy la-kott hely volt. Az 1660. évi pannonhalmi főapátsági

tizedjegyzékben a fehérvári Kusztodiátus jószágaként szerepel. 1945-ben teljesen megszűnt, lakói Göllében a Szabadság utcát építették fel és innen művelték kispusztai földjeiket. 227. Kis-pusztai-árok / patak / 228. Határszél /ut/ Csőke-pusztta és Cserepes-pusztta választóvonal. 229. Diófás-álé 230. Tölösi-berök / C. Gyáláninhatárdülő K. Kisrét / 231. Békási-árok 232. Békási-kut / forrás / 233. Tölösi-rét-föd / C. - / 234. Pajtai-dülő 235. Pajtai-dülő / C. Pajtaítábla K. - / 236. Gépműhely. A " Béke " Mg. Tsz. javítóműhely van itt. 237. / C. Pajtaigyepre / 238. Kerített-tábla: Szűrőskert. Az első név a piarista uradalom idejéből származik. 239. Almásvölgy / C. - / 240. / C. Jonas Kut / A C. 5kh nagyságu rétet nevez meg így. 241. Téglaházi-tábla / C. Alsó Öregrét / 242. Asó-Cönde / Alsó csendei / 243. Endre-ut 244. Cöndei-híd 245. Birka-usztató 246. Szent-kuti-árok / patak / 247. Kos-domb 248. / C. Gátonfelül Kisrét / 249. / C. Parag r. / 250. Hetényi-ut 251. Cseléd-legelő 252. / C. Csőkei hidon felül / 253. Csőkei-domb 254. / C. Szilli utra d. / 255. Csökő,-be: Csökő, Csőke / C. Csőkei-pusztta K. p. / Csőke pusztta az 1660. évi pannonhalmi főapátsági tizedjegyzékben a fehérvári kusztodiátus birtokaként szerepel. 1945-ig lakott hely volt. Lakói Alsóhetényben épültek fel. A föld egy része Attalához került, másik része az Állami Gazdaságé lett. 256. Berök,-be / C. Hársasi hosszurét / 257. Füle-kuti-tábla 258. Közép-dülő. Ezt a határrészt kettészeli, jobbról-balról mezei utak nyílnak belőle. 259. Szempétőri-ut 260. Gölle-pusztta / C. Göllei birka l. / 261. / C. Alsó Kenderföld / 262. Füzfási-rét 263. Füzfási-híd 264. / C. Alsó malom / 265. Kis-pusztai-kut 266. Kis-pusztai-köröszt 267. Kis-pusztta: Kis-pusztai-legelő / C. K. / Kis-pusztta története hasonló mint Csökőké, 1945-ben teljesen megszűnt. 268. Kis-pusztai-híd 269. / C. Hársasi berekre / 270. Hidegvölgy / 271. Szempétör / K. Szentpéter p. / 272. Szempétőri pusztta / K.Pusztta Szt. Péter / Major volt, jelenleg legelő. A gazdasági épületeket 1945 után lebontották. Lakói Göllén a Dobó Utcát építették fel. 273. Szempétőri-kut 274. Cigány-Szempétör. Régen a cigá-

nyok kedvelt lanyázási helye volt. 275. Disznókut 276. Disznó-fürdő 277. Közép-dülő. Ez nem azonos a 258. számu uttal! 278. / C. Csapásra / 279. Szentiványi-ut. Szentiván pusztára vezet,erre jártak Csomába is. 280. Bodony-kuti-tábla / C. Malomlap / 281. Bodonyos-kut /forrás/ 282. Inámi-dombi-tábla 283. Inámi-domb / C. Inámrarét / 284./ C. Puszkákgát / A 283. helynév távol esik Inán pusztához,nem tudják megmagyarázni miért így hívják. 285. Szifási-tábla. Régen szilfás erdő borította. 286. Templom-föd 287. Márton-réti-tábla 288. Nyeges-tábla. Hasonló alakjáról nevezték el. 289. Márton-rét 290. Tölös,-be 291. Hármás-csapás . Középen és két szélén is fásor van. Régen juhlegelőnek is használták. 292. Tank,-ba. A göllei mezőgazdasági iskola tanagerdasága volt. Rövidítve: tang.

Az odatközlők nem ismerték: 34. F. Rác pusztai d. 42. C. Bozót 43. K. Felső Inám 44. C. Mersi osztály 58. C. Főső Uzd belsőtelek 59. C. Főső uzdi nagyret 60. C. Főső uzi d. 61. Temetőirét 62. C. Kazsoki utra 63. / C. Kazsoki határnál r. / 64. C Kazsoki határra 68. K. Mersi csárda 98. Asó Uzdi belsőtelek 99. C. Asó uzdi nagy r. 100. C. Berek uti lol. Berek völgy 102. Szilli utra nyugotti 103. Szilli utra keletre 107. C. Inámi felső osztály 116. C. Kazsoki határra K. Kazsoki határra d. 129. Inámi felsőlegelő 139. C. Malomföld 144. C. Malomdülő 145. C. Kenderföldi Kistrét 146. C. Kenderföd melletti 151. C. Alsódomonkosi r. 152. C. Göllei r. 154. C. Inámi első osztály 164. C. Igaliutra nyugatra K. Igali uttól Ny-ra 165. C. Igaliutra Keletre K. Igali uttól K-re 176. C. Inámi r. 180. Malomlegelő K. Alsó l. 182. C. Közlegelő 230. C. Gyálánihatáradülő K. Kistrét 196. C. Tölösi e. 198. C. Batsfaikert megetti 208. C. Inámi első l. 212. C. Erdei 214. C. Batsfairét 216. C. Flébánisteg 217. C. Kertallyai r. 218. C. Fajtsitáblára d. 219. Keleti Kertek allya 221. C. Felső csendei r. 222. C. Csendeiárok mellett 224. C. Csendei Kispusztára d. 225. C. Csendei berekre 237. C. Fajtai-gyepre 239. C. Almásvölgy 240. C. Jonas kut 241. C. Asó Öregrét 248. C. Gátonfelül Kistrét 249. C. Parag r. 252. C. Csőkei hidon felül 254. C. Szilli utra d. 256. C. Hársasi hosszurét 260. C. Göllei birka l. 261. C. Asó Kenderföd

264. Asó malom 269. C. Hársasi berekre 270. C. Hideg-
völgy 278. C. Csepásra 280. C. Malomlap 283. C. Inám-
ra rét 284. Puskákgát- P. Kiss hidi d; Nyugoti, d: Kele-
ti d.- K : 1860.

Dülőnevek:

1. Dült templom dülő: A középkorban település volt itt ne. Állt itt egy kőből épült templom is, melynek csak az alapjai látszanak, szántás után. Régen, im hordták az emberek az építkezésekhez a követ. A dülő alsó részén kerültek elő a kőbalták is.
2. Papárka dülő.
3. Bácsfa dülő.
4. Legelő " Legelő mellett huzódik.
5. Csiplaki dülő: E név valószínű település nevét takarja.
6. Pótlék dülő: Pótlólag osztották ki.
7. Békási " Igen sok volt itt a béka.
8. Rétföldi dülő: Feltört rétből alakították ki.
9. Kaposi utnál dülő.
10. Hosszu megyére "
11. Papkut "
12. Pusztai dülő.
13. Csima-réti "
14. Ördögárokba dülő.
15. Vak sűrűre "
16. Kozári dülő.
17. Dana-réti dülő.
18. Fektető melletti darab dülő.
19. Kenderföldi dülő.
20. Erdei dülő.
21. Tölgyfa "
22. Rácolnál "

Határnevek:

Szőlőhegy, Legelő, Sörke, Uzd, Szekció, Inámi földek, Kispusztá, Cönde, Csiplak, Palánkos, Kurdi rét, Száraz rét, Berek, Tölös, Békási rét, Dana rét, Szentpéteri , Sívai, Szentiváni, Mersi, Csőkei földek.

1846-ban így nevezte a nép, az egyes határrészeket: Nyugati funtosok, Keleti funtosok, Északi funtosok, Felsőberki vagy gáti rét, Felső és alsó Domonkos, Öregrét, Uzdi határnál három darabba rét, Csiplaki rét, Papárka rét, Száraz rétek,

Bácsfai rétek, Hársasi rétek, Szent János, Kenderföldel
Csillag rét.

Népmondák:

Kács alá: A törökök állandóan zsarolták a lakosságot adóért, állatokért és rabolták gyermekeiket. Ezért mindig volt egy őr, aki figyelte a közeledő törököt, s időben jelezte a veszély közeledtét. Ekkor így kiabált a tetőről lefele a következő őrnek, vagy éppen az ott dolgozóknak: Káccs alá. Ez azt jelentette, hogy jön a török mindenki menjen a nádasba. A nádas közepén volt egy kis sziget, ott huzódtak meg, főleg az asszonyok és a gyerekek. Azóta a patakot szabályozták és a víz is visszavonult, de a rétet most is Kácsaljának nevezik.

Kecskekut: A nép arról is mesél, hogy a török hódoltság idején a "Dült templom" dülőben egy kecskét ábrázoló szobor állt. A török kiűzése után egy vándor török e vidéken járt-kelt, kutatott. Amikor a szobrot megtalálta eltűnt, de a kecskét sem találták többet. Csak ezután jöttek rá, hogy a kecske kincseket rejtegetett.

Göllei bocskor: Környékünkön, minden községnek van jellegzetessége illetve guny /csuf/ neve.

Igy a gölleieknek azt mondják: "Element a göllei bocskor Attalába." Ez úgy történt, hogy egy göllei bácsika bocskort vett a somogyzili vásáron, de hogy mikor, azt senki sem tudja. Nézegette, hol egyiket emelte, hol a másikat, s folyton mondogatta: Ej de szép ez a bocskor, de szép, nagyon tetszik. Később azt vette észre, hogy Attalába ért. Ott vette magát észre, hogy már régen elkerülte a faluját, s így vissza kellett menjen. Azóta maradt rajt a gölleieken, a mondás: "Element a göllei bocskor Attalába."

Szákótt katona: Sándor József Göllei származásu közkatona, az 1848-as szabadságharc alatt megszökött az osztrák hadseregből és bujdosott. Az osztrákoknak gyanussá vált és figyelni kezdték. Követték faluról-falura. Egyszer

majdnem elfogták, de kikerült hálójukból. Egy faluban a péknél bebújt a langyos kemencébe. Az osztrákok átkutatták az egész falut, de rátalálni nem tudtak. Az osztrákok szemmel tartották az egész falut, mert biztosak voltak benne, hogy a katona a faluban van. A bujdosó Sándor József, az egyik napon elhagyta buvóhelyét és tovább akart menni szülőfalujába. A lesben álló császáriak észrevették, s mielőtt elfogták volna, földhöz vágta magát és mozdulatlanul feküdt. A halottnak vélt katonát a falu hullaházába vitték. Két napig senki sem törődött vele, kibujt a koporsóból és elindult otthonába, ahova szerencsésen, baj nélkül megérkezett.

A lakóház építése és berendezése:

A lakóházakat rendszerint egyenes vonalban építették, mégpedig befelé az udvarra. Az utcára egy szoba ablakai nyíltak, a többi az udvarra nézett. A ház részéhez tartozott a lakáson kívül, az istálló, a pajta és az ólak. A régi házak lakórésze többnyire egy nagyobb lakószobából, középen nyitott konyhából, egy kisebb szobából és egy kamrából állt. Az első szoba a szép szoba volt és oda nem igen jártak be, csak különösen kedves vendéget vezettek be. A nyitott konyha alatt értjük a nyitott kéményt, melyben füstölték a hust. A hátsó kisebb szobában lakott a család. A kamrából nyílt a padlásfeljáró és ez volt egyuttal az éléskamra is. A házon szimpla ablakok voltak, amelyek igen kicsi méretben készültek. A lakóház padozata, természetesen föld volt. Kéthetenként síkálták, sőt voltak akik hetenként, s így szép tiszta volt mindig. A lakóház és az istálló között volt egy széles köz hagyva. A kutat rendszerint az istállóval szemben ásták. A sertésólak a házzal szemben épültek, deszkából. Ezek a lakóházak még igen egészségtelenek voltak, nedvesek és szűkek. Ma már szép, tiszta, egészséges és világosakat építenek, nagy ablakkal. Régen, a kis földes pítvarról nyílt minden helység, a ma épült családiházaknál ez már nem áll fenn. Ma már a sertés ólakat is az istálló mögé, vagy az mellé építik, a lakástól távol. A 20-as és 30-as években sok L-alakú ház épült, utcára néző szobákkal és udvarra nyíló mellékhelységekkel.

A régi lakóházak berendezése igen egyszerű volt. A nyitott konyhából rögtön lehetett a szobába menni, esetleg a pítvarról. Természetesen ez a 100-120 évvel ezelőtt épült házakra vonatkozik. A szobában a fal felől állt két ágy és közöttük a szekrény vagy a láda /sublót/. A szoba közepére tették az asztalt a négy fonott széssel. Egy nagy cserépkályha állt a konyha felőli falnál, ugyanis a kályhát kívülről fűtötték. A nyitott konyha közepén állt egy nagy kemence és mellette a rakott tüzhely.

Még 90-100 évvel ezelőtt rakott tüzhely nem volt, hanem téglából egy kis tüzhelyet csináltak a kemence alatt. Kb. 80 évvel ezelőtt épültek az első rakott tüzhelyek, ezek beváltak, rohamosan mindenki ezen főzött. Ma már ilyenekkel nem találkozunk, most a gáztüzhely tört úgy előre, mint a század elején a rakott. A mai lakószobák berendezése modern butorokkal van megoldva, öregeknél még megtalálhatjuk a régi butorokat is, itt főleg a ládákra gondolok. Az idős férfiak mindig az istállóban aludtak, télen.-nyáron, még 10-20 évvel ezelőtt is. Annyira hozzászoktak, hogy nem is lehetett őket rábeszélni arra, hogy a szobában lakjanak. Sokan azt mondták, hogy jobban érzik magukat az istállóban, mint a lakásban. Természetesen ez már nem áll fenn. Egyrészt nagyobbak a lakások, kisebb a család is, másrészt itt is megnövekedtek az igények, így az istállóra ilyen téren nincs szükség.

Házépítés jellemzése:

Régen a ház falai tömés-falak /döngölt föld/ voltak, a sarkait vesszőfonások erősítették. A mennyezet mestergerendával és keresztgerendákkal, deszkával volt fedve. A tetőt náddal, később zsuppal fedték. A padlást lesározták és minden évben aratás előtt javították. A tetőzet faszerkezete, régen rendszerint tölgyfából készült, a fát a környező erdőkből termelték ki. A múlt század végétől a lakóházak építésénél felhasználják a téglát, a tetőszerkezetet fenyőfából készítik és cseréppel, vagy palával fedik. Meg kell jegyeznünk, hogy községünkben náddal fedett lakóház kb. 10-12 éve nincs. A szőlőhegyen viszont sok présházon megtaláljuk.

Régi házak a faluban:

Mellék-nevek:

Több családnak volt és ma is van azonos vezetékneve, így mellék-nevet adtak rájuk, hogy meg tudják különböztetni egyiket a másiktól. Ma már nem tudni, hogy mikor és miért kapták e megkülönböztető neveket, egy-két esetet kivéve, tudomásunk van a név eredetére.

Berta családok m.nevei:

Pandur: az egyik ősük pandur volt.

Tataruc:

Szenecs:

Meleg: Mindig panaszkodott, hogy melege van.

Jébusz:

Cserfes:

Csetók:

Bodó családok m.nevei:

Mucus:

Bence:

Csészi:

Baka:

Dékány:

Fagyos:

Puska családok m.nevei:

Gicony:

Huszár:

Laci:

Énekes:

Nani:

Tislér:

Bütyök:

Matula:

Unoka:

Sólem:

Böndő:

Bandi:

Sat:

Kovács családok m.nevei:

Fütyöke:

Bába:

Kotyeta:

Mádi:

Kácsános:

Hajdu:

Böröc:

Bakter:

Gergő:

Kácsjankó:

Bander: Peti: Mézes: Kovács Mihályt nevezték
igy, mert sok méhcsaládja, illet-
ve méze volt.

Márton család m. nevei:

Olajos: Csicsó:
Kökönye: Finánc:
Ücök: Surgya:

Biró családok m. nevei:

Birancsi: Kiscser:
Birános: Birópai:
Vonyogó: Biró Ferencet hívták így. Az iskolában a tanító
a számok irását tanította, amikor az egyes számot a táb-
lára írta, Biró Ferenc felállt és azt mondta: Tudom ám
mit rajzolt a tanító bácsi, egy vonyogót.

Cser családok m. nevei:

Andi: Bütyü: Fejős: A család egyik őse fejő
volt az uradalomban.
Batai: Leci: Kaszvár:
Gebecs: Csipkedett:
Cserbéres: Cser József apja 40 évig volt béres az urada-
lomban.

Vince családok m. nevei:

Csürte: Dajdács: Helös: Dárdás:
 Bákász:

Sándor családok m. nevei:

Gyulaji: Sándor Lajost hívták így, mert Gyulajról szár-
maztak Göllébe.

Mókhár:

Mogár: Kisgyermek korában Sán-
dor Lajos a bogár szót nem
tudta kimondani, helyette mo-
gárt mondott.

Egresi: Varga Andrászt hívták így, mert Magyarregresről jöttek Göllébe.

Sublót: Az egyik Zsiga családot hívták így, mert sok sublót volt náluk.

Vinkó: A Szabó családot hívták így.

Vörös: Deres Ferencet hívták így.

Kranzli: Jakab Ferencet hívták így.

Baknyul: Szente Imre; a göllei határban lévő kuthoz ment el, amit szentkutnak neveztek, s visszatérésekor megkérdezték tőle, hogy mit látott? A kérdésre azt felelte, hogy nem látott egyebet, mint egy nagy baknyulat. Így maradt rajt e név.

Ezeket a mellék, illetve megkülönböztető neveket az idősebb emberek még ma is használják. Ma is sok Kovács, Puska, Márton, Biró, Cser, Berta, Bodó, Zsiga nevű család él a községben. A Sándor, Vince és a Jakab nevű családok, sajnos lassen kihalnak.

Közösségi szokások:

Lucázás:

Fiugyermekek jártak kotyolni december 13.-án. Botot vettek a kezükbe, s kopogtattak rokonokhoz, ismerősökhöz, egy kis szalmát szórtak a padlóra, régugoltak és mondták:

" Kity-koty, kity-koty, kity-koty, majd hajnal lesz, majd megvérad, annyi csirkéje legyen kenteknek, mint az égen a csillag a földön a fűszál, annyi teje legyen kentek tehenének, mint a viz a kutban, akkora orja legyen kentek disznájának, mint a mestergerenda, akkora szalonnája legyen, mint az ajtó. A kentek lánya átment a szomszédba, belelépett a pocsétába, felfröccsent a ruhájára!"

A mondóka elmondása után a gyerekek kaptak pénzt, s azzal odébbállt. Ezen a napon nem volt szabad a fehérnépnek varrni, mert azt tartották, hogy akkor nem tojnak a tyukok.

Aprószentek:

Aprószentek /december 28./ napján korbácsolni jártak a fiugyermekek. Vesszöböl fontek egy korbácsot, azzal mentek házról-házra és a következő mondókat mondták: "Hála Istennek, hogy megértük az aprószentek napját, adja Isten, hogy még többet is élhessünk, de ne ilyen buval, bánattal, hanem örvendetes napokkal, adjon az Isten bé-bort, bé-buzát, lelki üdvösséget, szerencsés esztendőt." Ezután ütötték a ház fehérnépét és mondták: " Jó főző-sütő legyen, jó fonó-varró legyen, jó misejáró legyen, a férjéhez kedves legyen."

A férjhez menendő lánynak mondták: " Még ez évben férjhez menjen," a menyecskének: "bő gyermekáldása legyen". Az öregeknek: " Keléseik ne legyenek, körömmérgezésük ne legyen". Kimentek még az istállóba is és a lovat és a tehenet is megkorbácsolták, hogy: " jó vemhező, jó borjazó legyen és sok tejet adjon.

Mikor ezt mind végigjárták, s mindenkit megkorbácsoltak, akkor odébbálltak, de előbb kaptak egy kevés pénzt, vagy cukrot.

Betlehemjárás:

A betlehemjárás Göllében is kedvelt népszokás volt, december 6-tól karácsony estéig járták a falut. Kartonpapírból készített és belülről megvilágított betlehemet vittek magukkal. Ezt mindig maguk készítették. A kis csapat 6-10-12 éves fiukból állt, a következő szereposztással: két angyal, 3 pásztor és az öreg pásztor. A pásztorok bottal jártak, az öreg pászturnál láncos bot volt. A két angyal fehér ruhában volt, a három pásztor és az öreg pásztor is kifordított subában és kifordított kucmába voltak öltözve. Az öreg pászturnak pedig kenderből hosszú szakála volt. Házról-házra jártak és ahol bebocsájtást kaptak, oda beléptek. Az ajtót megkopogtatták és kérdezték: Szabad-e Jézust köszönteni? Az igen válasza-ra beléptek és eljátszották a közismert betlehemes játékot, igen egyszerűen és röviden. A betlehemet az asztalra tették és az angyalok mellette állva köszöntötték és ébresztgették a pásztorokat, kik a földre fekdtek le. Azok lassan ébredtek, költögették egymást, megindultak "Betlehembe" az asztal körül letérdeltek a betlehem elé, imádkoztak a ház népének, sok jót kívántak és elmentek. Mindig kaptak néhány forintot, vagy édességet.

Sajnos, ezek a kedvelt népszokások már teljesen kihaltak, még kb. 10 évvel ezelőtt találkoztunk lucázókkal-korbácsolókkal és cigányokból álló betlehemesekkel.

Népművészet:

Voltak a faluban mindig akik szerettek és tudtak is faragni. Megemlítek néhány nevet, kikre már nem nagyon emlékeznek a faluban.:

Bodó Ferenc, aki sok szép dolgot faragott. Többek között faragott egy fakeresztet, rajta a 14 stációval. Fel is állították az ut mellett /Gátszögben/ az akkori falu végén a házához nem messze a tuloldalón. Az idő viszontagságai kikezdték és elkorhadt. Ezenkívül a szőlőhegyen is volt egy kereszt, amit ő faragott. Több prést is faragott tölgyfából, amelyekből egyet az őseim megőriztek az utókornak. Ez a prés 1887-ben készült tölgyfából, amiben 2 hosszú csavaron kívül még szeg sincs. Olajütő malmot is csinált, szintén fából faragott ki hozzá minden kereket, hajtókart stb. Ezt a malmot állatok /lovak/ hajtották. Ez a malom még a század elején is működött, napraforgó-olajat dolgoztak fel benne. Ebben a malomban még a dédapám dolgozott.

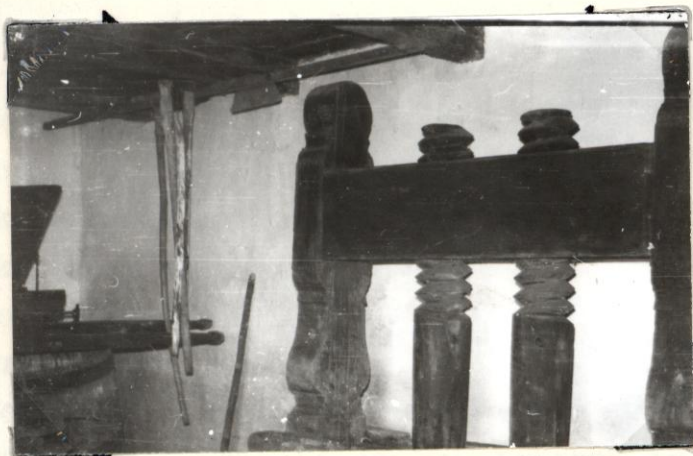
Bodó Ferenc szintén családjához tartozott, ő nekem szépapám volt, vagyis a dédapámnak volt a nagyapja.

Puska József, lakatos volt. Ő vassal dolgozott, nagyon szép kerítésekét csinált. Fafaragással is szívesen foglalkozott.

Már régen elköltözött Gölléből és már nem is él Bodó István, aki szintén nagyon szépen faragott. Foglalkozása csordás és birkás volt. Gyönyörű kulacsokat, kanászostorokat, pipákat faragott nagy sikerrel. 1941-ben kifaragott egy magyaros butort, egy egész szobaberendezést, tölgyfából. Igen gyorsan dolgozott, szimmetrikusan helyezte el mintáit, s minden előrajzolás nélkül szabályos levél és virágminták kerültek ki a keze alól.

Ezenkívül készültek itt szóttések, de készítőjük ismeretlen. Már annyira régen készültek, hogy nem emlékszik a szövőjükre senki. Az idősebbektől hallottam, hogy valamikor sok takács dolgozott Göllén. Termékeiket vásárokon értékesítették. Ezek a szóttések nagy számban megtalálhatók, még ma is a házaknál.

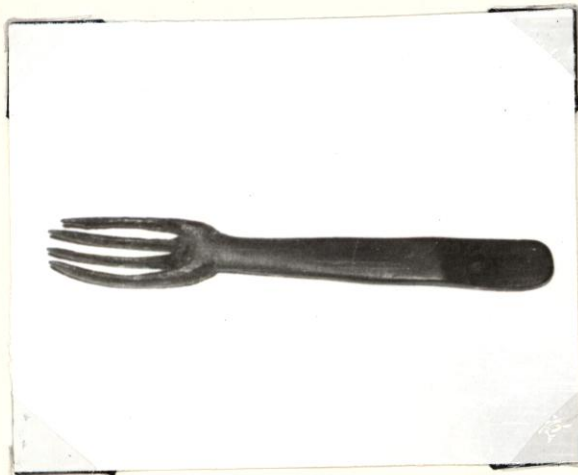
Más irányú népművészet nem virágzott Göllén.

4.kép: Tölgyfából készült prés 1887-ből.

5.kép: Göllel szóttas.

6.kép: Favilla, mellyel 150 évvel ezelőtt még étkeztek.

Népviselés:

Valamikor régen a ruházatot kizárólag a vászon adta. Az asszonyok kenderből fonták a vékony fonalat és a takácsok pamuttal megszőtték. Szép fehér puha vászont nyertek, amiből készültek a ruhadarabok. Férfiaknak ing készült belőle, melynek bő ujja volt, amit egy vékony kézelő zárt be. A kézelőt nem gombbal csukták, hanem kötővel. Himzés csak nagyon régen volt rajt, akkor is fehér pamutból, apró mintával. Az ing elején egy 3 cm széles csik volt végig, valamint a galléron is volt himzés. A gatyát 12 végből varrták és derékban berakták. Az ing fölött fekete posztóból készült pruszlit viseltek. Télen ümögmentőt hordtak, mely fekete posztóból készült. A lábbeli télen csizma és kepcsa volt, nyáron bocskort viseltek, vagy mezitláb jártak.

Az asszonyok sok szoknyát viseltek. Először az alsó inget / ümög / vették fel, majd a felső következett, gallérján illetve a nyak körül himzés volt, puffos ujja volt, melyet kötővel szorosra kötötték. Kb. 6 alsószoknyát vettek fel, alul 2 sima pöntöly / pöntő / utána 2 fodros pöntöly következett, majd újból egy egyenes / berakott / pöntöly és egy fodros és csak úgy a felső szoknya. A textilanyagok fejlődésével szép selyem bársonyból készült szoknyát vettek fel, legfelül és selyem inget. A lányok haja hátul egy fonatba volt fonva és nagy szalaggal volt megkötve. A menyecske haja régen apró kis fonatokba ki volt fonva elől, később kontyba tűzték. A fejre egy szép nagy kasmir, vagy selyem kendőt kötöttek. A lábbeli kézzel kötött tutyi volt. A gyerekek, fiuk-lányok egyformán "dókában" jártak. Ez nem más mint derékban összevarrt ingszoknya, sötét színű vászonzóból, abban jártak télen-nyáron, egészen 12-14 éves korukig. Nem sok gond volt az öltözködésük. A lányok haját hátrafelé három ágba fonták és egy kötővel összekötötték. Így öltözködtek 80-100 évvel ezelőtt.

Később felhasználták az öltözékhez a hosszú kötényt a férfiak a papucsot és a kötényt. Az 1930-40-es években kezdték elhagyni a megszokott népi formákat, csupán a lerakott sok szoknya maradt meg. Az anyagok különböző

selymek, bársonyok, szövetek, világos brokátok, harisnyák, magas sarku cipők. Ez félig népviselet volt, félig pedig a kornak megfelelő viselet. Sok volt a dísz, gomb, ránc, fodor, a színek keverése a ruhákon. Igen sok ékszerrel viseltek már a 30-40-es években is, de még az 50-es évek elején is szembetűnő. Az 50-es évek végén kezdtek elhagyni a népviseletet / bőruha / és áttértek az akkori divatnak megfelelően öltözködni. Ma már nem is látunk kimondottan göllei népviseletben járó nőt, vagy férfit a községben.

Népnyelv:

Gölle község a déli nyelvjáráshoz tartozik, ami magába foglalja Somogy megye egy részét, Tolnát, Baranyát, Csongrádot, Bács-Kiskun megye egy részét, Békést és Hajdu-Biharban is találkozunk vele. Itt ö-ü betűket használnak az e betű helyett, tehát özve beszélnek / könyér, möggy, övött, köllött, mög stb. / Lakóhelyünk népe még ma is kb. 50 %-ban ezzel a tájszóval beszél. Somogy északi és déli magyarsága között a beszédbeni éles különbséget mindenki csakhamar észrevette. Baksay Sándor a következőket írta az "Osztrák-Magyar Monarchiá-"ban a somogyi nép jellemzésére: "nem olyan szálas, mint a jáász vagy a kun, sem olyan zömök és izmos, mint a kecskeméti, de idegei mint a szij, hajlékonysága mint a vonó, mozgása, járása gyors". Bár lakóhelyünk nem tartozik szorosan Somogy déli részéhez, lakossága mégis reá vall. Gölle a megye keleti szélén a középvonal mentén helyezkedik el, a legeredetibb magyar községekhez tartozik. Most felsorolunk néhány tájszóval beszélt szavát: kenál /kalán/, üveg /üjeg/, hova /há/, ing /ümög/, menj /ergye/, hol /hun/ stb.

Felhasznált irodalom.

Végh, J. /1974/Somogy megye földrajzi nevei. Budapest. Akadémiai kiadó.

Adatközlők: Álmos László, Kovács Ernő, Kovács Imre, Szakály János, Szente Imre, Zsiga Lajos.